

GREVLINGEN

Medlemsblad for Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Hovedtema

BYGDØY

-VÅR FØRSTE BYNASJONALPARK?

Grev Wedel-monumentet over Karl Johan. Dronningberget. Foto: Kim Hartvig.

NOAS ÅRSMØTE 2004 - TORSDAG 29. APRIL

SE SISTE SIDE

NATURVERNFORBUNDET
I OSLO OG AKERSHUS (NOA)

Leder

BYGDØY - EN FLOTT
MARKERING AV NOAs 90 ÅR!

29. april er det 90 år siden 10 brave menn kom sammen og stiftet "Østlandske kredsforening for Naturfredning i Norge", det nåværende NOA. Blant initiativtagerne til å starte organisasjonen, var bl.a. Statsminister Gunnar Knudsen, Fridtjof Nansen, riksantikvar Harry Fett, professorene Halfdan Koht, Kristine Bonnevie, og Waldemar Brøgger, fiskeridirektøren, landbruksdirektøren og skogdirektøren, samt et par dusin av Kristianas øvrige notabiliteter.

Det første styret tok umiddelbart fatt på oppgavene med å sikre "visse naturforekomster m.v. som det findes av videnskabelig og historisk betydning at bevare." Allerede i stiftelsesåret var to fredningssaker bragt i havn, vernet av "Den gamle mester" (Jørge Moes eik ved Krødsherad prestegård) og "de på Hvaler prestegaard til enhver tid voksende eksemplarer av Onopondum Acantium L."

Styret mente også "straks at gaa i gang med arbeidet for at skaffe foreningen medlemmer. (...) Den imellomkommende krig gjorde imidlertid at arbeidet væsentligst måtte stilles i bero" som det heter i den første årsberetningen.

Men arbeidet kom i gang, med små og store saker, lokalt og også nasjonalt. I mange av sakene den unge foreningen arbeidet med møtte man på mangel på egnet lovverk for å oppnå de ønskede resultater. I årsberetningen for Landsforeningen for Naturfredning i Norge (nå NNV), som trådte i funksjon i oktober i 1916, heter det om naturvernloven av 1910: "Men på grund av et bænkeforslag i Stortinget blev ordlyden av dens §1 saa forkvaklet, at loven blev høyst mangelfuld (...). Dette blev først forandret ved tillægsloven av 14. juli 1916, som fremkom etter ihærdig arbeide fra den første kredsforening i landet, Østlandske kredsforening for naturfredning i Norge."

Foreningen har således en lang, og god tradisjon i å løfte lokale saker opp til nasjonalt nivå, gjennom bearbeiding av lovverk og påvirkning av de politiske prosesser, akkurat som vi driver på i dag også. Dette bringer oss over til dagens tema, Bygdøy. For også her har vi en lokal sak som er bragt opp til nasjonalt nivå, og nettopp her ser vi klart manglene også i dagens naturvernlov. Der er kun naturvitenskapelige og andre naturhensyn som gir grunnlag for vern. Og vern er ensbetydende med å bevare, mest mulig som i dag. På Bygdøy trenger vi et annet og bedre redskap. Selvsagt skal vi bevare de verdifulle naturforekomstene. Selvsagt skal kulturminner bevares. Men Bygdøy er så mye mer. Etter at vår høye beskytter,

H.M. Kongen overdro forvalteransvaret for Kongsgården til Norsk Folkemuseum fra nyttår, har det åpnet seg store muligheter til en ny utvikling av området, ikke bare av hensyn til natur og naturvern, men for komibinasjonen av naturvern, kulturvern, friluftsliv, museumsarbeid, pedagogisk virksomhet, kultur- og naturbasert turisme og mye mer. Til dette duger ikke naturvernloven, slik den er utformet i dag. Heller ikke kulturminneloven strekker til. Plan- og bygningsloven kan brukes til å lage gode planer, men med kort varighet og med en avhengighet av skiftende politiske strømninger. Etter vår mening er Bygdøy en nasjonal verdi, som må sikres med nasjonale virkemidler. Derfor ar vi i ferd med å utvikle et forslag til en ny paragraf i naturvernloven om "bynasjonalparker", natur-, kultur- og friluftslivsområder i og i nærheten av byer.

Dette nummeret av Grevlingen er i sin helhet viet Bygdøy, med smakebiter av både områdets verdier og av vårt arbeid med saken. Mer informasjon om saken vil senere bli lagt ut på vår hjemmeside, www.noa.no. I vårt arbeidsområde finnes det imidlertid langt flere områder som kan og bør utvikles til bynasjonalparker. Vi oppfordrer medlemmene og lokallag til å tenke gjennom gode kandidater og melde dem inn til NOA. Kanskje vi i et senere nummer av bladet kan presentere et knippe med velbegrunnede forslag til myndighetene.

Neste utgave kommer i begynnelsen av juni, og blir viet jubiléet. I nr. 3/2004 vil dere få en fyldig presentasjon av NOAs eventyrskogregistrering i deler av Marka. Årets siste utgave er tenkt benyttet til å fokusere viktige områder i Akershus.

Vi gratulerer alle medlemmer av NOA med dagen den 29. april, og ønsker dere god lesning!

Gjermund Andersen,
redaktør av nr1/2004

GREVLINGEN

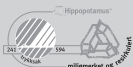
Medlemsblad for Naturvernforbundet i Oslo og Akershus
Maridalsveien 120 0461 Oslo

Telefon 22 38 35 20   Telefaks 22 71 63 48
e-post adresse: noa@noa.no   hjemmeside: www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør: Gjermund Andersen
Trykk: Hippotrykk AS   Opplag: 6.000

ISSN 0803-6357

Grevlingen ble trykket på resirkulert melkekartong. Produktet du nå holder i hånden er dermed så miljøvennlig vi kan klare å lage det. Vi tror vi i tillegg skal kunne opprettholde den trykkekunsten kvaliteten som Grevlingen allerede har opparbeidet. Husk å resirkulere bladet, dersom du ikke vil ta vare på det!

STIFTELSESMØTE FOR NATURVERNFORBUNDET I OSLO NORD

TID: MANDAG 10.5.2004 KL. 18.00
Sted: Vøienvolden, Maridalsveien 120 på Sagene

DAGSORDEN:

1. Stiftelse av Naturvernforbundet i Oslo Nord, herunder valg av styre
2. Rapport fra Interimsstyret
3. Eventuelt

Alle som er medlem av Norges Naturvernforbund, og som er bosatt i bydelene St.Hanshaugen-Ullevål og Nordre Aker blir automatisk med i det nye lokallaget, og er hjertelig velkomne til møtet.

Forslag til kandidater til styret bes sendt til Elin Tyse:
mail: elintyse@c2i.net, tlf 22690526. Innen 1. mai

ARBEIDSGRUPPER I NOA MED KONTAKTPERSONER

Markagrappa:
Sigmund Skeie
Tlf 22 23 83 20 (p)

Kollektivringen:
Ståle Grøtte
Tlf 22 04 49 81 (p)

Rovdyrgrappa:
kontakt NOA-kontoret
Tlf 22 38 37 30

Prosjekt Bygdøy:
(NBF Østlandsavdelingen/NOA)
Kim Hartvig, tlf 22 38 37 30

LOKALLAG I NOA

Naturvernforbundet i Asker
Postboks 332, 1371 Asker
Leder: Jan Häusler
Brusetvn.97, 1395 Hvalstad
Tlf 66 90 43 19 (p)

Naturvernforbundet i Bærum
Postboks 252, 1371 Asker
Leder: Jan Schwenke
Krokfaret 1, 1356 Bekkestua
Tlf 67 12 01 78 (p)

Naturvernforbundet i Lørenskog
V/Margareta Bondevik
Leder: Margareta Bondevik
Løkenkollen 11, 1473 Lørenskog
Tlf 67 90 28 10 (p)

Naturvernforbundet i Nannestad/Gjerdrum
V/Steinar Myrabø
Leder: Steinar Myrabø
Granerud, 2034 Holter
Tlf 66 90 43 19 (p)

Naturvernforbundet i Nes
V/ Yngve Birkeland
Kontaktperson: Yngve Birkeland
Bodding, 2150 Årnes
Tlf 63 90 95 69 (p)

Naturvernforbundet på Nesodden
Postboks 251, 1450 Nesoddtangen
Leder: Peter Schjølberg
Elgfaret 6, 1453 Bjørnemyr
Tlf 66 91 48 50 (p)

Naturvernforbundet i Oppegård
Postboks 291, 1411 Kolbotn
Leder: Gunnar Larsen
Løvlia 27, 1412 Sofiemyr
Tlf 66 80 21 20 (p)

Naturvernforbundet Oslo Nord
V/Elin Tyse
Kontaktperson: Elin Tyse
Jutulveien 11, 0852 Oslo
Tlf 22 69 05 26 (p)

Naturvernforbundet i Skedsmo
Postboks 27, Lillestrøm
Leder: Birgitta Prøis
Kvaestubben 2, 2020 Skedsmokorset
Tlf 97 71 74 85 (m)

Naturvernforbundet i Ski
Postboks 232, 1401 Ski
Leder: Stein Martinsen
Hebekvvn. 18, 1400 Ski
Tlf 64 95 93 24 (p)

Naturvernforbundet i Vestby
V/Eirik Selmer-Olsen
Leder: Eirik Selmer-Olsen
Kolåsveien 5, 1555 Son
Tlf 64 95 93 24 (p)

Naturvernforbundet i Ås
Postboks 130, 1431 Ås
Leder: Michael Angeloff
Skogvn. 17, 1430 Ås
Tlf 64 94 49 66 (p)

Østkanten Naturvernforbund
(Oslo)
V/Ståle Grøtte
Leder: Ståle Grøtte
Trondheimsv. 170A, 0570 Oslo
Tlf 22 04 49 81 (p) 95 22 39 78 (m)

Oslo Studentlag for NOA og NU
Cateau Neuf Slemdalsveien 7
4 etg felleskontor, 0369 Oslo
Kontaktperson:
Ingeborg Wessel Finstad
tlf: 91 54 52 97 (m)

KOMMUNER UTEN LOKALLAG, MEN MED KONTAKTPERSONER

● **FET:** Mette Sperre, Kirkevn. 94, 1900 Fetsund, 63 88 46 22 (p) ● **FROGN:** Sylvi Ofstad Samstag, Badehusgt. 15, 1440 Drøbak, tlf 64 93 59 43 (p) ● **HURDAL:** Ove Bakken, Måltrostvn. 11, 1430 Ås, tlf 64 94 39 35 (p) ● **RÆLINGEN:** Tom G. Bengtson, Runivn. 15, 2005 Rælingen, tlf 63 83 98 35 (p) ● **SØRUM:** Helge Njaa, Brinken 2, 1920 Sørumsand, tlf 63 82 79 33 (p) ● **ULLENSAKER:** Ørjan Eltvik, Vogstad, 2056 Algarheim, tlf 63 97 66 25 (p)

BYGDØY

I KULTURHISTORIEN

En gang fantes det ikke noe Bygdøy. Havet stod høyere og landet lå lavere enn i dag. For riktig lenge siden var Maridalen en fjord, og havet skyllet rundt Kolsåstoppen. I bronsealderen var Bygdøy kommet opp av havet – vi finner nemlig gravrøyser oppe på Hengsengåsen noen steder. Det må ha dreiet seg om jakt og fiske for de som holdt til der den gang. Det er gjort forhistoriske funn også fra jernalder, merovingertid og vikingetid på Bygdøy, men tettheten av funn er ikke høy.

Av Kim Halvor Hartvig

Ennå i Middelalderen var Bygdøy og Hengsåsen øyer uten fastlandsforbindelse, og så sent som på slutten av 1800-tallet ble landet mellom Bestumkilen og Frognerkilen oversvømmet når det var springflo.

Det er verdt å stanse opp ved navnet Bygdøy, som i norrøn tid lød 'Øyin bygda', med norrøn d i bygda, - den bebygde øya. Navnet forteller om bosetting her tidligere

enn på de andre øyene i nærheten. Vi kan bare spekulere på hva slags bosetting det var som gav øya navnet Bygdøy. Da de engelske cistercienser-munkene fikk lov av kongen til å drive jordbruk på Bygdøy i 1147, vet vi ikke om det bodde noen på Bygdøy. Men noen fiskerhytter fantes det sannsynligvis langs stredene, siden fisket omkring Bygdøy alltid har vært rikt. Noen bondegård fantes det nok ikke, men mindre områ-

der var nok allerede ryddet til jordbruks-drift for lenge siden. Vi vet at munkene bodde på Hovedøyaklosteret, og rodde over til Bygdøy når de skulle arbeide på jordene på Bygdøy. Senere, etter reformasjonen på 1500-tallet, kom navnet ut av bruk. Jordbruket ble lagt under Akershus slott, og det nye navnet ble Ladegaardsøen. Det ligger i dette navnet at det da ikke fantes noe beboelseshus på jordbrukseien-

Foto Kim Hartvig

Alléen nordover fra hovedbygningen på Bygdø Kongsgård.

Foto Kim Hartvig

Murer langs Christian Fredriks vei ved "Parasollen" i Kongeskogen.

dommen, bare en "lade" til å oppbevare høy og fødevarer i. Korn og grønnsaker som ble dyrket på Ladegaardsøen ble brakt inn til festningen. Det ble også holdt husdyr ute på Ladegaardsøen på denne tiden. Navnet Bygdøy er altså eldre enn 1147, og vi kan bare gjette på hva slags bygninger som en gang stod der, og som gav navn til øya en gang i fjern fortid.

Et kongelig mellomspill inntraff på Bygdøy på 1300-tallet, da den siste av kongene i Sverre-ætten, kong Haakon V Magnusson overtok eiendomsretten til Bygdøy. Han gav øya i gave til sin dronning Eufemia. Prinsesse og hertuginne Ingebjørg, arvet Bygdøy etter sin mor dronning Eufemia, og Ingebjørg gav Bygdøy tilbake til Hovedøyaklosteret i 1352.

Fra 1603 er kongemakten synlig til stede på Bygdøy. Den danske kong Christian IV, som var meget interessert i de norske forhold, og som

besøkte Norge over tredve ganger, fikk oppført en jakthytte i laftet tømmer der hvor kongsgården i dag ligger i 1603. Det ble innfanget hjortevilt, som siden ble sluppet løs på Bygdøy når kongen og hans følge skulle jakte. Til minne om denne første epoken av Bygdøys historie som kongelig rekreasjonslandskap, finnes det i dag et område med navnet "Reinsdyrlia" ikke så langt fra kongsgården. Her gikk hjortedyrene i en innhegning før jakten. Flere bygninger ble satt opp utover på 1600-tallet, men alle disse er nå borte.

Dagens hovedbygning på kongsgården ble oppført av grev Christian Rantzau, som var norsk stattholder fra 1731 til 1739. Som stattholder var han Norges fremste embetsmann og kongens stedfortreder i landet. Undersøkelser av tømmeret viser at bygningen ble oppført våren og sommeren 1733, sannsynligvis i forbindelse med Christian den VI's besøk i Norge. Hoved-

bygningen er en av landets viktigste barokkbygninger. Hagefasaden er strengt symmetrisk med en midtark, og med flere pilastere som deler opp veggflaten i like felter. Omkring hovedbygningen ble det anlagt en stor hage med dammer.

Opp gjennom århundrene er hagen blitt omgjort og utvidet en rekke ganger. Den lange og omskiftelige historien til hagen på kongsgården er nøye beskrevet i faglitteraturen. Dette var Norges første større hageanlegg, og er i seg selv et viktig kulturminne.

Mot slutten av 1700-tallet blir det populært for Christianias befolkning å gjøre utflukter til Ladegaardsøen. Rike borgere leier etter hvert jord av kongsgården, og oppfører sommerhus på Bygdøy. Dette blir starten på Løkkebebyggelsen på Bygdøy. Eierne av sommerhusene får etter hvert kjøpe tomtene de bor på, og sommerhusene blir omgjort til helårsboliger. Stadig nye deler av Bygdøy

stykkes ut til løkker, og selve kongsgårdens areal blir mindre. Men de dramatiske hendelsene omkring 1814 skal bryte denne utviklingen. Det er den franske offiseren Jean Baptiste Bernadotte, den senere kong Karl 14 Johan av Sverige, som kommer til å endre Bygdøys historie.

Karl Johan, blir i 1818 konge i Sverige og Norge, men i realiteten har han hatt makten i Sverige siden 1810, og i Norge siden felttoget mot Norge i 1814. Allerede året etter, i 1819, kjøper han tilbake de første løkkeeiendommene på Bygdøy. Kongsgårdens landområder var blitt sterkt splittet opp ved salg til private fra slutten av 1700-tallet. I 1837 kjøper kongen selve kongsgården fra staten på en auksjon gjennom en stråmann. Noe senere samme år blir kong Karl Johans plan for Bygdøy ble vedtatt ved Kongelig resolusjon. I denne står det : "Allerede i flere Aar har det været Hans Majestets ønske at gi Christianias Inbyggere en ved Hovedstaden liggende offentlig Spaser-gang".

Den 6. april 1840 blir Kongeskogen høytidelig fredet av kong Karl Johan mot hugst og jakt. Ved en rekke fornuftige oppkjøp samlet kong Karl Johan og hans senere etterfølgere det gamle krongodset på nytt. Dette bli fullført på 1880-tallet, ved oppkjøp av Hengseng gård, og folkeparkideen er da gjennomført med de store parkanlegg, spaseranger i naturen og bevertningssteder i det fri.

Oslos første byantikvar, arkitekt og kunsthistoriker Arno Berg skriver i 1952 : "Det var sannelig en kongelig gave til hovedstaden. Byen står i overordentlig stor taknemlighetsgjeld til Karl Johan, først og fremst for at han reddet Bygdøy, som hvis han ikke hadde grepet inn, vel ville blitt utparsellert til villatomter i sin helhet, og dernest fordi han ville skape en park for byens befolkning."

Kong Karl Johan hadde med sitt franske opphav, europeiske forbilder for sitt store prosjekt : De store kongelige skogsparkene Boulogneskogen og Vincenneskogen, som var pariernes tradisjonelle utfluktssteder. Planen var opprinnelig å skape et sammenhengende grønt belte fra Slottet i byen til Bygdø kongsgård ved oppkjøp av eiendommer på Frogner og Skøyen, men dette måtte oppgis.

Kong Haakons forstmester Thurman-Moe skriver, omkring hundre år etter: "Myndighetene må sørge for at det område som omfatter denne naturidyll, for fremtiden ikke blir beskåret eller skjemmet ved ytterligere bebyggelse eller anlegg."

Den 15. mai 2003 kom nyheten om at disposisjonsretten over Bygdø Kongsgård skal bli overført til Norsk Folkemuseum. Den formelle overtagelsen skjedde 1. januar 2004. Historien blir på dette vis knyttet sammen : Kong Oscar II samlet på verdifulle gamle norske bygninger, og skapte et museum på Bygdøy

på 1880-tallet. En del år senere blir Norsk Folkemuseum etablert på Bygdøy, og de to museene blir slått sammen i 1907. De to museene lå også helt inntil hverandre fra begynnelsen av. Tidligere hadde Oscar I fått bygget lystslottet Oscarshall i 1852. Her ble tidens ypperste arbeider innen innredningskunst, møbelhåndverk og malerkunst fremvist. Og slottet i seg selv er fint stykke romantisk arkitektur.

Og slik kan man fortsette å fortelle om Bygdøy. Og vi har ennå ikke fortalt noe om de mange unike og svært interessante kulturminnene man kan finne ute i skogene og i kulturlandskapene på Bygdøy.

Ta en tur ut og se selv, og oppdag historiene som ligger i landskapene ute på Bygdøy, de ligger klare til å bli gjenfortalt for dem som er nysgjerrige og våkne.

Foto: Kim Hartvig

Merkestein i Hengsengveien fra 1885.

SMAKEBITER AV BYGDØYS VERNEVERDIER

Av Kim Halvor Hartvig

Parklandskapene Rodeløkka/Heninglyst og Thulstrupløkken ved Oscarshall

Dette området innerst ved Frognerkilen er den viktigste inngangsporten for turgåere på Bygdøy. Turveien som ender ved Folkemuséet, er også en viktig gang- og sykkelsti for beboerne på Bygdøy. I de senere årene har dette verneverdige parklandskapet fra 1800-tallet gjennomgått en del uheldige forandringer som har redusert områdets verdi for friluftsliv og rekreasjon. Det fremstår ikke lenger som det interessante historiske dokument som det var for ikke så lenge siden. Området bør først og fremst opprettholdes som et rekreasjonslandskap i den samme ånd som lå bak idéen om en folkepark på Bygdøy. Når man tar inn Wedels vei til Rodeløkka, har man Frognerkilen på venstre hånd med beitemarker ned mot sjøen og deretter en liten vegetasjonsdekket kolle som er blitt til en parkeringsplass. På høyre hånd kan man se opp mot kongsgården over jorder og beitemarker. Landskapet ga tidligere et harmonisk og rolig inntrykk. I dag er det blitt mye trafikkareal, og for mye parkering i dette området. Det

er verdt å merke seg at området ble restaurert etter 1945 på grunn av uheldig bruk i krigsårene.

Parklandskapene Thulstrupløkken og Heninglyst bør forvaltes som et sammenhengende område. I dag får man dessverre et annet inntrykk av landskapet rundt Rodeløkka Kafé enn tidligere. Med gjerder, stengsler, økende biltrafikk, parkeringsplasser, ridebane og ridehus, begynner dette området å få et urbant preg som snart har tapt hele sin rekreasjonsverdi. Nå som Norsk Folkemuseum har fått hånd om disse områdene, håper vi på en annen bruk etter hvert. Det midlertidige ridehuset oppe i bakken er gravet inn i en ribbedalsås, og legger beslag på et areale for en sjelden flora. Det unike ribbedalslandskapet på Bygdøy med kalkstensåser og skiferdaler, som alle går i en bestemt retning, er klart verneverdig, og bør ikke forstyrres ved inngrep. Denne landskapstypen finnes i verdenssammenheng bare innenfor Oslo-feltet, og er bare bevart på øyene i fjorden og ved Dælivann i Bærum. Heninglyst og Thulstrupparken bør for fremtiden forvaltes som et vernet parklandskap. NOA og Botanisk Forening er positive til et

lite ridesenter for barn på Bygdøy, og mener dette kan forenes med de store verneverdiene og det tradisjonelle friluftslivet på Bygdøy.

Dronningberget

I umiddelbar nærhet til parkområdet ligger Dronningberget. Denne lille skogen rommer meget verdifull natur og en spennende historie. Forskeren Tor Brandrud skriver om dette stedet : - Dronningberget utgjør den største, mest velutviklede og varierte kalklindeskogen i Norge og Norden forøvrig, sammen med Råbäcks Munkängar på Kinnekulle ved Väneren. Det er klare indikasjoner på at lokaliteten representerer en ekstrem økologisk kontinuitet, trolig med uavbrutt lindeskog gjennom 4000 til 8000 år fra høyvarmetiden, Atlantisk tid. Denne skogen er altså en av de minst forstyrrede og eldste naturdokumentene i Oslo-området. Når vi spaserer her, kan vi altså danne oss et inntrykk av hvordan det var innerst i Oslofjorden før området ble tettere befolket for omkring tusen år siden. Atlantisk tid var en spesielt varm periode i Norge for 8000 til 5000 år siden. Det var den gang det var skog på Hardangervidda.

Dronningberget ble på 1800-tallet brukt som samlingssted i forbindelse med konferanser for naturvitenskapsmenn i Norden. Berggrunnen består av en kalkrik sedimentær bergart. I et enklere språk betyr det at berggrunnen består av gammel forstenet havbunn. Kalken kommer fra ulike dyr i havet som dannet kalkskall omkring seg. På det 60 mål store området er det registrert 170 ulike sopparter, hvorav 32 er rødlistede, dvs sjeldne. En av soppartene er bare funnet på dette stedet i verden, og en annen soppart er kun funnet på Dron-

ningberget og ved Sandvika. Antall arter av sopp er anslått til totalt omkring 250. Antall karplanter er høyt, og skogen har et rikt fugleliv. Ugler og hønehauk er observert. Hele lokaliteten er foreslått vernet som naturreservat, noe som sannsynligvis vil bli vedtatt i løpet av 2005. Stier og spaseranger gjør det lett å ferdes i området. På toppen ligger Sæterhytten fra 1862, og den lille vakre musikkpaviljongen, oppsatt av kong Karl IV for sin dronning Louise. Dette var noen smakebiter av alle natur- og kulturverdiene

som finnes på Bygdøy. Mye taler for at Bygdøy har noe av det høyeste biologiske mangfoldet i landet, med over 500 blomsterplanter, et svært rikt fugleliv og en meget spesiell geologi med mange fossiler. Samspillet mellom mennesker og natur har på kongsgården frembrakt et vakkert kulturlandskap, som nå skal få sitt vern. NOA og Botanisk Forening er invitert til å være med og lage verneplan og skjøtselplan for hele området. Målet er å få til en fredning av Bygdø kongsgård innen 2005.

Foto Kim Hartvig

Vår ved Rodeløkka.

HENNINGSLYST OG THULSTRUPPARKEN

Av Inger Hilmersen

Kulturlandskapet på Bygdøy er av stor nasjonal verdi og betydning. Bygninger og anlegg, landskap og litteratur vitner om begivenheter som står sentralt i norsk historie gjennom tusen år. Området er i stor grad kulturpåvirket, men det unike med Bygdøy er allikevel at den menneskelige aktiviteten i nyere tid har vært forholdsvis skånsom. Deler av kulturlandskapet kan derfor oppleves omtrent slik vi ser det på malerier fra 1800-tallet. Dette kommer godt frem i området øst for Folke-museet og Bygdø Kongsgård, ned mot Frognerkilen. Løkkeeiendommene her ble ervervet av en av Christianias mektigste og rikeste menn på slutten av 1700-tallet, Henning Hesselberg. Han bygde et herskabelig anlegg med hus og hage kalt Henningslyst. Hele området ble solgt til kong Karl Johan i 1819. Han overlot

forvaltningen til general-konsul Rohde og sin egen livlege, professor M.A. Thulstrup. De gamle løkkene ble bebygget og skjøttet i pakt med 'Drømmen om Arkadia'. Arkadia har dype røtter i europeisk tradisjon og er et symbol for det naturlige og uskyldige, et fredelig landskap med hyrder og enkelt liv. Hadrians villa, fyrstenes eremitasjer og Marie Antoinettes "bondegård" er de beste eksemplene på dette. Paradoksalt nok var det utviklingen av byene som banet veien for drømmen om arkadia og etter hvert fikk også bybeboerne tilgang til det velpleiede kulturlandskapet. Helt i tråd med dette skulle Bygdøy være en folkepark, en pastoral idyll med lunder, åpne enger og beitende dyr, spaserstier og bevertningssteder for mennesker som søkte ut av bylivets ståk og mas. Sporene etter dette er tydelige

både skriftlig og i selve landskapet. Dagens promenadeveier i et åpent løvenglandskap er tegnet inn på kart over Thulstruplækken fra 1775. Rodeløkken kafe er restene av et "Schweitzeri" på Henningslyst og Sæterhytten på Dronningberget var et yndet serveringssted og utfluktsmål. Det ble holdt friluftskonsserter i parken og satt inn ferje fra Skarpsno til landingsplassen nedenfor Thulstruplækken. Vegetasjonen i landskapet er preget av gartnervirksomhet gjennom mange hundre år; her finnes sjeldne treslag, rester av gamle alleéer og formklippede elementer. Svake stier slynger seg opp til utsiktspunkter omkranset av gamle syriner og gullregnen blomster i rester av gamle hageanlegg. En spaseretur i Thulstrups park kan fortsatt gi ro i sjelen og næring til drømmen om det gode liv på landet.

Foto Kim Hartvig

Henningslyst, sett fra Frognerstranda.

BYGDØY - VÅR FØRSTE BYNASJONALPARK?

Av Gjermund Andersen

I det Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) runder 90 år, er foreningen ivrig opptatt med en sak av stor lokal og nasjonal betydning, og som sannsynligvis kan bli en av de store vintersakene foreningen har arbeidet med gjennom alle disse årene.

Saken er Bygdøy, nærmere bestemt Bygdø Kongsgård. For halvannet år siden rettet Norsk Botanisk Forening – Østlandsavdelingen (NBF-ØLA) og Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) sterk kritikk mot forvaltningen av Kongsgården. Særlig rettet vi fokus mot ødeleggelser av natur- og kulturlandskap delvis forårsaket gjennom gårdsdriften og delvis av leietakere på Statens grunn. Vårt utspill fikk en meget heldig timing, samtidig med store oppslag om at et nyetablert ridesenter på Kongsgården gikk konkurs. Vår kritikk av forvaltningen ble blåst stort opp, og vi fikk også god anledning til å fronte en ny løsning for Bygdøy: Å gjøre området til Norges første "Bynasjonalpark". Vi sammenliknet Bygdøy og Folkemuséet

med Stockholms Djurgården og muséet på Skansen, og foreslo at Bygdøy skulle bli et stort, levende museum, et natur- og fri-luftsområde og en "folkepark", slik Karl Johan planla for mer enn 160 år siden.

Det førte skrittet mot en bedre bevaring av området ble tatt da Oslo kommune, ved Byrådsleder Erling Lae, gikk ut og støttet idéen om

en bynasjonalpark. Den verbale støtten ble fulgt opp av en økonomisk støtte til et prosjektarbeid i NBF-ØLA og NOAs regi. Deretter, i mai i fjor, ble det kjent at Kongen sa fra seg bruksretten til Bygdø Kongsgård til Folkemuséet, bortsett fra hovedbygningen og parken rundt denne. Dermed var visjonen enda et skritt nærmere realisering.

Foto: Kim Hartvig

Anleggelse av ridehall i verneverdig kulturlandskap høsten 2002.

Nå er arbeidet i gang for fullt. Folkemuséet arbeider med planer for en kraftig utvidelse av museumsaktiviteten, bl.a. gjennom en sammenslåing med Norsk Landbruksmuseum. De gamle hustunene kan etter hvert bli omgitt av musealt jordbruk og gamle, norske husdyrraser. Fylkesmannen arbeider med vern av de viktigste naturkvalitetene som reservater etter Naturvernloven. Og kommunen er også "på hugget", og ønsker å få fastsatt et vern av Bygdøy i løpet av 2005.

Også for NOA og NBF-ØLA er trykket på topp. Det er etablert et felles prosjekt for å kartlegge områdets verdier og frambringe synspunkter og idéer på den framtidige forvaltningen av Kongsgården. Oslo kommune og flere andre aktører har bidratt med penger og annen bistand. Naturgeograf Kim Halvor Hartvig (som har levert alle bildene i denne utgaven av Grevlingen) er engasjert som prosjektleder på full tid (bokstavelig talt!). I september i fjor var vi på studietur til Stockholm, for å dra nytte av svenskenes erfaringer med sin første bynasjonalpark. En foreløpig rapport fra prosjektet er levert kommunen, med grundig dokumentasjon av Bygdøys natur- og kulturverdier. Utover våren vil arbeidet videreføres og kompletteres bl. a. med et velbegrunnet forslag til en egen vernehjemmel for

Foto Kim Hartvig

Rot og skrot preger slippvirksomheten ved Bygdøy sjøbad. NOA mener at virksomheten må opphøre.

bynasjonalparker (se egen artikkel), idéer og innspill til en framtidig bruk, videreutvikling og forvaltning av Kongsgården og idéer til løsning av de store trafikkproblemene på Bygdøy.

Bygdøysaken er en viktig prinsippsak for NOA. Men den er også så mye mer.

Bevaringen av et så fantastisk flott område beveger mange hjerter for vår sak, den viser utvilsomt nytten av naturvernarbeide, og den bekrefter at det nytter å engasjere seg. Nå gjelder det å stå løpet ut, og å få visjonene om folkeparken og bynasjonalparken på Bygdøy realisert.

Hengsengen gård.

Skogvokterboligen i Kongeskogen.

Seterhytten på Dronningberget.

I forbindelse med at NOA fyller 90 år arrangerer vi en rekke turer og møter. Vi håper å se flest mulig av våre medlemmer på ett eller flere av arrangementene. Nærmere informasjon om arrangementene vil vi legge ut på hjemmesiden www.noa.no og i senere utgaver av Grevlingen.

Og har du lyst til å bli med i arrangementskomitéen for disse arrangementene, er du selvsagt velkommen! Ring Gjermund på 2238 3520 eller send en mail til gjermund@noa.no

VÅRPROGRAM

- 22.04. Seminar om samferdsel i Stor-Oslo med hovedfokus på gående og syklende og kombinasjonsreiser med kollektive transportmidler.
- 24.04. Gå- og Sykkeldag på Stortorget. Arr.: Nasjonalforeningen for Folkehelse og NNV
- 25.04. Sykkeltur for små og store langs "Grønn rute" til Folkemuseet på Bygdøy.
- 29.04. NOAs 90 års bursdag. Årsmøte med jubileumsmarkering.
- 12.05. Vandring på Bygdøy, bli kjent med den nye "bynasjonalparken"
- 02.06. Sykkeltur til fredede trær i Oslo
- 05.06. Jubileumsfest på tunet på Vøienvolden. Alle velkommen!
- 16.06. "Oss naboer mellom". Nabotvister om trær. Informasjon og diskusjon

SOMMER-PROGRAM

12. – 15. august: Grønt Universitet på Finnerudseter i Nordmarka. Sommerleir med diskusjon om veien videre for naturvernarbeidet og for Naturvernforbundet.

HØSTPROGRAM

Medio august: Utsendelse av Grevlingen med tema "Eventyrskoger", en presentasjon av NOAs eventyrskogregistrering og av enkelte av områdene.

- 05.09. "Sidesprang" (bort fra den slagne lysløype og inn på myke mosestier i eventyrskogen) fra Store Åklungen over Øvre Blanksjø, med presentasjon av NOAs eventyrskogregistrering.
- 19.09. Kombinert sykkel- og fottur til eventyrskogen ved Kjerringkollen på Krokskogen.
- 19.09. Spesiell tur for barn i 1.klasse over Barlindåsen i Lillomarka
- 10.10. Tur til Høgåsen i Bærumsmarka
- 17.11. (antatt dato) Jubileumsstyremøte for alle tidligere og nåværende styremedlemmer i NOA. Tema: NOA fram mot 100-årsjubileet i 2014.

Nærmere informasjon om arrangementene: www.noa.no og kommende utgaver av Grevlingen.

NATURVERNFORBUNDET

FORESLÅR NY LOVHJEMMEL

Av Gjermund Andersen

I forbindelse med Bygdøy-arbeidet har NOA utarbeidet et forslag til en ny paragraf i Naturvernloven, som skal gi staten rett til å opprette bynasjonalparker i og i nær-områdene til byer. Med en bynasjonalpark menes områder av nasjonal interesse, med store natur- og/eller kulturverdier, og med stor betydning for byens eller regionens økologi, stedsidentitet eller for innbyggernes friluftsliv.

Vårt forslag har følgende ordlyd:

"For å bevare områder av stor betydning for friluftsliv, naturvern eller kulturvern i byer og i byers nærområder (bymarker), kan arealer legges ut som bynasjonalpark.

I bynasjonalparker må det ikke iverksettes tiltak som vesentlig endrer landskapet eller svekker områdets verdi for verneformålet (friluftsliv, naturvern eller kulturvern). Tiltak som styrker og videreutvikler områdets verneverdier er tillatt.

Vedtak om å legge ut et areal som bynasjonalpark treffes av Kongen, som kan fastsette nærmere bestemmelser om områdets bruk og skjøtsel."

Hovedhensikten med en slik hjemmel er å bevare helheten i og samspillet mellom natur- og kulturarven i områder med stor betydning for byens identitet, og å gi menneskets behov for natur og naturopplevelse og kvalitetene som ligger i skjæringspunktet mellom naturen og kulturlandskapet en plass i lovverket. I tillegg er det viktig å få en bedre hjemmel for vern i de bebygde delene av landet, der strenge vernekriterier i dagens særlover som ofte gjør det vanskelig å gjennomføre vern.

Dagens lovverk er i første rekke innrettet mot bevaring, noe som er strengt nødvendig i forhold til bevaring av naturarven og kulturarven. Men vi trenger også en lovhjemmel for å sikre områder for menneskelig opplevelse og bruk, et lovverk som muliggjør utvikling av de kvalitetene som gjør området verdifullt for mennesket. På Bygdøy er det samspillet mellom den rike og varierte naturen, kulturlandskapet på Kongsgården og allmennhetens adgang til å oppleve disse kvalitetene, samt det store potensialet til Folkemuseet

til å utvikle et stort, levende museum som gir området dets samlede verdi.

Det er på tide at det innarbeides et nytt perspektiv i naturvernloven. Vist er det viktig å bevare det biologiske mangfoldet og viktige områder. Men også menneskets forhold til naturen må være en viktig grunn til å ta vare på natur. Naturglede og naturopplevelse er på mange måter inngangsporten til et varig naturvernengasjement, kanskje den mest tungtveiende årsaken til at naturvernet står så vidt sterkt som det gjør. Og få områder er viktigere i så måte enn de litt større, sammenhengende naturområdene og kulturlandskapene i og rundt byer og tettsteder.

Med en egen hjemmel for bynasjonalparker vil man få en mulighet til å verne områder med store natur-, kultur- og friluftslivsverdier for en allmenn bruk. Det behøver ikke nødvendigvis bare være et strengt vern, men kan likeså gjerne kombinere vern av deler av området med en plan for restaurering og videreutvikling av spesielle kvaliteter i

andre deler. På Bygdøy vil en videreutvikling av Folke-
muséet vanskelig kunne skje
innen rammen av tradisjo-
nelt vern, mens en bynasjo-
nalpark etter NOAs og NBF-
ØLAs forslag vil kunne åpne
for en ekspansjon, men på
en slik måte at området
estetiske kvaliteter økes og
eksisterende verdier bevares.

Noen vil hevde at et slikt
vern vil kunne skje innen
rammen av Plan- og byg-
ningsloven. Imidlertid er
slike reguleringer ikke varige
båndlegginger, men kan
oppheves av nye kommune-
styresaker hvert 4. år. Bygdøy og
en rekke andre områder kan
sies å være så verdifulle at de
ikke bare har en lokal verdi,
men en verdi av riksinteresse.
Slike områder bør forvaltes
etter de nasjonale verne-
lovene, og ikke utelukkende
etter varierende lokale
behov gjennom kommune-
planene. Den samme disku-
sjonen hadde svenskene da
de opprettet sin første byna-
sjonalpark. Konklusjonen
deres den gangen var enty-
dig: Slike områder kan best
tas vare på og utvikles med
en egen lovhjemmel. Og nå,
10 år etter, er alle enige om
at dette var et godt grep for
å sikre området mot et sta-
dig økende utbyggings- og
utnyttingspress.

REDAKTØR SØKES!

Grevlingen er uten redaktør! Etter 7 års kjempeinnsats har Steinar Johannessen trukket inn årene som redaktør av bladet. Styret i NOA vil takke ham for en fantastisk innsats for foreningen gjennom disse årene, og for mer enn 20 gode eksemplarer av bladet.

Men Grevlingen lever videre! I 2004 skal vi ha ut 3 nye utgaver, i tillegg til den du holder i hånda. NOAs 90-års jubileum skal markeres. Vi skal presentere Markas eventyrsogger. Og vi skal prøve å få fram mer stoff om det som skjer i våre lokallag og arbeidsgrupper. Og mye mer.

For å få dette til må vi ha en redaktør. Redaktøren skal ikke skrive og produsere bladet alene. Jobben består i å administrere og finne fram til ressurspersoner som kan bidra til bladet. Som alt annet er vi avhengig av en viss utgivelsesrytme, så ryddighet og målrettet arbeid er viktige egenskaper.

Den som får jobben blir ikke rik på gods og gull, men vil se tydelige og håndfaste bevis på sin innsats. En smule påvirkningsmulighet har jo også en redaktør, samt mulighet til å få utgitt informasjon om saker du brenner for.

Har du lyst til å prøve deg? Kontakt Gjermund på telefon 2238 3520 eller e-post: gjermund@noa.no

VIT AT DU ER VELKOMMEN!

FEIL I MARKAKALENDEREN FOR 2004

Markakalenderen for 2004 har vært en salgssuksess for NOA, og vi har mottatt mange positive tilbakemeldinger på utformingen. Men det har skjedd en feil ved produksjonen av en liten del av opplaget. I en del kalendere er det 2 kalenderblad for september og ingen for oktober, eller motsatt. Til dere som har fått en av disse "minusvariantene" av kalenderen tilbyr vi å sende en feilfri kalender til erstatning. Send oss et postkort (NOA, Maridalsvn.120, 0461 Oslo) eller en e-post (gjermund@noa.no) med navn, adresse og postnummer og -sted, samt antall kalendere med feil, så sender vi erstatningskalender(e) i posten uten kostnader for deg. NOA og Hippopotamus beklager feilen som har oppstått!

NOAs ÅRSMØTE OG 90-ÅRS BURSDAG

Du inviteres med dette til kombinert Årsmøte i NOA og markering av at NOA fyller 90 år

TORSDAG 29. APRIL KL 18.00
i Oslo By Steinerskole, St. Olavs gate 4 – 6

Alle medlemmer av NOA er velkommen.

Saker til behandling:

1. Konstituering av Årsmøtet
2. Årsberetning for 2003.
3. Regnskap for 2003
4. Arbeidsprogram for 2004
5. Budsjett for 2004
6. Valg på nytt styre, valgkomité og revisor.

Sakspapirer til møtet er utlagt på NOAs kontor fra den 15. april, og kan mottas pr. e-post ved å sende en bestilling til gjermund@noa.no

Årsmøtet begynner kl 18.00. Etter årsmøtet serverer vi kake og kaffe/te, før vi markerer at det er på dagen 90 år siden "Østlandske kredsforening for Naturfredning i Norge" ble stiftet, den direkte forløperen til dagens NOA.

Bredo Berntsen, som har skrevet boken "Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge" vil gi oss en levende beretning under tittelen: "De sådde - Vi høster. Om pionerer og grønne linjer i NOAs historie"

Styret håper så mange som mulig vil delta på årsmøtet og for å feire en av Norges sprekeste 90 åringer.

VELKOMMEN!

Hilsen styret i NOA

